

Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif

**PENDEKATAN SUBJEKTIF DALAM PENGARAHAN
DOKUMENTARI**

Beatrice Pasang

Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian
(Sinematografi)
2008

TR
850
B369
2008

PENDEKATAN SUBJEKTIF DALAM PENGARAHAN DOKUMENTARI

BEATRICE PASANG

Projek ini merupakan salah satu keperluan untuk
Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian
(Sinematografi)

Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK
2008

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

BORANG PENGESAHAN STATUS TESIS/LAPORAN

JUDUL: Pendekatan Subjektif Dalam Pengarahan Dokumentari

SESI PENGAJIAN 2007/2008

Saya **BEATRICE PASANG**

mengaku membenarkan tesis/ Laporan * ini disimpan di Pusat Khidmat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dengan syarat-syarat kegunaan seperti berikut:

1. Tesis/ Laporan adalah hak milik Universiti Malaysia Sarawak
2. Pusat Khidmat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dibenarkan membuat salinan untuk tujuan pengajian sahaja
3. Pusat Khidmat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dibenarkan membuat pengdigitan untuk membangunkan Pangkalan Data Kandungan Tempatan
4. Pusat Khidmat Maklumat Akademik, Universiti Malaysia Sarawak dibenarkan membuat salinan tesis/ laporan ini sebagai bahan pertukaran antara institusi pengajian tinggi
5. *sila tandakan

SULIT

(mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan seperti termaktub di dalam AKTA RAHSIA 1972)

TERHAD

(mengandungi maklumat Terhad yang telah ditentukan oleh Organisasi/badan di mana penyelidikan dijalankan)

TIDAK TERHAD

Tandatangan Penulis

Tarikh: 14/15/08

Alamat Tetap:

Rumah Pasang, Nanga Ensilai, P.O.BOX 254
96800 Kapit Sarawak

Disahkan

Tandatangan Penyelia

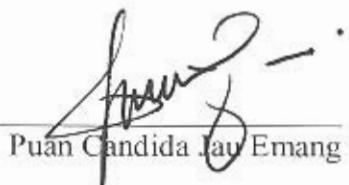
Tarikh: 14/15/08

Catatan: * Tesis/ Laporan dimaksudkan sebagai tesis bagi Ijazah Doktor Falsafah, Sarjana Muda

*Jika Tesis/ Laporan SULIT atau TERHAD, sila lampirkan surat daripada pihak berkuasa/ organisasi berkenaan dengan menyatakan sekali sebab dan tempoh tesis/ laporan ini perlu dikelaskan sebagai SULIT atau TERHAD

Projek bertajuk **Pendekatan Subjektif Dalam Pengarahan Dokumentari** telah disediakan oleh **Beatrice Pasang** dan telah diserahkan kepada Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif sebagai memenuhi syarat untuk Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian **Sinematografi**.

Diterima untuk diperiksa oleh:

Puan Candida Jau Emang

Tarikh:

14/5/08

PENGAKUAN

Penulis mengakui bahawa tidak terdapat bahagian penyelidikan, dihasilkan atau dilaporkan dalam tesis ini yang telah digunakan sebagai bahan sokongan untuk suatu ijazah atau kelulusan sama ada kepada universiti ini atau institusi pengajian tinggi lain.

(BEATRICE ANAK PASANG)

No Matrik : 13803

PENGHARGAAN

Syukur kepada Tuhan. Latihan ilmiah ini ditujukan khas untuk semua ahli keluarga yang banyak memberi galakan, dorongan dan bantuan. Terima kasih yang teristimewa buat ayah Pasang Anak Tubak, ibu Bunga Anak Manggie dan bapa mentua Anthony Ero Anak Anyau.

Teristimewa sekali buat suami tercinta Stephen Anthony di atas kasih sayang dan dorongan yang diberikan. Buat anak tersayang, Evengelyn Anja yang menanti kepulangan ibu. “Ibu amat menyayangi dan merindui Anja”.

Ucapan terima kasih juga kepada Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif di atas kemudahan yang disediakan untuk tujuan pengajaran. Tidak lupa juga kepada para pensyarah Puan Candida Jau Emang yang banyak memberi tunjuk ajar dan dorongan, Encik Abdul Riczal Dim, Encik M.Fazmi Hisham dan Cik Teo Miaw Lee.

Tidak lupa juga kepada semua kawan – kawan Sinematografi, juruteknik, krew-krew sTPnzBTriz Picture dan semua pihak yang terlibat dalam menjayakan dokumentari **Puntan**.

KANDUNGAN

PENGESAHAN STATUS LAPORAN	i
PENGESAHAN DAN TANDATANGAN PENYELIA	ii
PENGAKUAN	iii
PENGHARGAAN	iv
KANDUNGAN	vi
ABSTRAK	vii
<i>ABSTRACT</i>	viii
BAB 1 PENGENALAN	
1.0 Pengenalan	1
1.1 Pernyataan Masalah	2
1.2 Objektif	2
1.3 Kepentingan Kajian	3
1.4 Hipotesis Kajian	3
1.5 Skop Kajian	3
1.6 Metodologi Kajian	4
1.6.1 Reka Bentuk Kajian	5
1.6.2 Kriteria untuk Analisis (Coding)	5
1.6.3 Sampel Kajian	6
BAB 2 KAJIAN LEPAS	
2.0 Pengenalan	7
2.1 Definisi Dokumentari	7

2.3	Perkembangan Filem Dokumentari	14
2.3.1	Perkembangan Filem Dokumentari Di Malaysia	15

BAB 3 ANALISIS FILEM

3.0	Pengenalan	17
3.1	The Big Durian (Amir Muhammad)	17
3.1.0	Sinopsis Filem	17
3.1.1	Analisis Filem	18
3.2	Fahrenheit 9/11 (Michael Moore)	22
3.2.0	Sinopsis Filem	22
3.2.1	Analisis Filem	22
3.3	Kesimpulan	25

BAB 4 PERBINCANGAN PROJEK *PUNTAN*

4.0	Pengenalan	26
4.1	Sinopsis	26
4.2	Analisis Dokumentari <i>Puntan</i>	27
4.3	Proses Dokumentari <i>Puntan</i>	29
4.3.0	Pra – Produksi	29
4.3.1	Produksi	29
4.3.2	Post – Produksi	30
4.4	Kesimpulan	31

BIBLIOGRAFI

ABSTRAK

Pendekatan subjektiviti oleh pengarah dokumentari adalah untuk memberi kelebihan atau peluang kepada pengarah untuk menstrukturkan dokumentari tersebut agar lebih teratur dan menarik tetapi berdasarkan fakta yang sedia ada. Namun kekeliruan wujud di kalangan penonton kerana mereka beranggapan bahawa filem dokumentari tidak dimanipulasikan dan berasal daripada kejadian yang benar – benar berlaku. Oleh itu, definisi, sejarah dan perkembangan filem dokumentari haruslah dihuraikan. Filem dokumentari '*The Big Durian*' oleh Amir Muhammad dan '*Fahrenheit 9/11*' oleh pengarah Michael Moore dijadikan sebagai sampel kajian pengkaji kerana didapati banyak menggunakan pendekatan subjektif di dalam mengetengahkan isu yang dikaji. Elemen – elemen dalam sampel kajian ini boleh dikenalpasti berdasarkan bentuk susunan, penggunaan temubual, penceritaan, peranan pengarah sendiri dan cara penyuntingan. Dari kajian tersebut, pengkaji telah menghasilkan sebuah dokumentari pendek berdurasi 9minit 15saat bertajuk ‘Puntan’ yang mengisahkan seorang kanak – kanak perempuan yang tersepit antara tradisi lama dan keinginannya untuk bersekolah.

ABSTRACT

Subjectiv approach is used by the a documentarist director for better documentary reorganisation and in order to make it appear more interesting to the audiences in the true fact. Audience always confused that documentary film did not manipulated real situation. Thus, they should be clearly explained in details in term of the definition, the history and the process involves in producing a documentary film. 'The Big Durian' film by 'Amir Muhammad and Fahrenheit 9/11' film by Michael Moore were choosen as researcher's samples in order to identify the arrangement structures, the narration, the role of director as well editing techniques or style. Hence, from the researcher had produced film entittled 'PUNTAN'. This documentary is about the conflict faced by a young girl with her culture's traditional belief on a marriage at the early age.

BAB 1

PENGENALAN

1.0 Pengenalan

Genre filem dokumentari turut mengalami perubahan seiring dengan kemajuan dalam dunia perfileman. Kesannya, pendekatan penceritaan dalam filem dokumentari semakin berubah daripada bentuk objektiviti kepada subjektiviti. Ruang ini memberi kelebihan kepada pengarah untuk menggunakan kreativiti dan idea mereka agar filem dokumentari yang dihasilkan lebih menarik dan teratur sekaligus menjurus kepada pengarah menggunakan pendekatan subjektif untuk menyampaikan sesuatu maklumat berdasarkan fakta dan divisualkan dalam bentuk filem dokumentari.

1.1 Penyataan Masalah

Filem dokumentari adalah asas kepada pelbagai jenis filem yang telah wujud pada masa kini sekaligus sebagai salah satu cabang dalam genre filem. Perkembangan teknologi dalam dunia filem telah merubah pendekatan yang digunakan oleh pengarah untuk menghasilkan filem dokumentari agar visual dan maklumat yang ingin disampaikan mudah dan jelas difahami oleh penonton. Maka wujud pendekatan subjektiviti pada hari ini menyebabkan kekeliruan penonton untuk mengenali jenis – jenis dokumentari kerana ramai yang beranggapan bahawa filem dokumentari selalunya memaparkan peristiwa yang benar - benar berlaku dan tidak dimanipulasikan. Pendekatan subjektiviti yang digunakan oleh pengarah dokumentari menimbulkan kekeliruan sekaligus penonton menyangkal akan keaslian dan kesahihan fakta yang dipaparkan oleh pengarah dalam sesebuah dokumentari. Justeru, kajian ini akan menjawab beberapa persoalan kajian di atas.

1.2 Objektif Kajian

Secara umumnya, kajian ini akan menghuraikan definisi, sejarah dan perkembangan dalam filem dokumentari. Kajian ini bertujuan mengkaji perubahan struktur dokumentari melalui pendekatan subjektif oleh pengarah filem dokumentari.

1.3 Kepentingan Kajian

Kajian ini penting untuk memahami definisi, sejarah dan perkembangan dalam filem dokumentari supaya mengetahui punca perubahan pendekatan atau konsep yang digunakan oleh pengarah dalam menghasilkan sebuah filem dokumentari. Dengan itu, pengkaji dapat memgetahui kepentingan pendekatan subjektiviti dalam penghasilan sebuah dokumentari oleh pengarah.

1.4 Hipotesis

Pendekatan subjektiviti yang diaplikasikan dalam filem dokumentari telah memberi kelebihan atau ruang kepada pengarah untuk menunjukkan kreativiti dan berpeluang untuk menstrukturkan dokumentari agar lebih teratur dan menarik berdasarkan sudut pandangan mereka sendiri tetapi berdasarkan fakta sebenar.

1.5 Skop Kajian

Skop kajian pengkaji tertumpu kepada definisi, sejarah dan perkembangan dokumentari agar dapat mencari punca pendekatan subjektiviti oleh pengarah filem dokumentari.

Di dalam kajian ini, pengkaji mengkaji dua filem dokumentari iaitu '*The Big Durian*' oleh Amir Muhammad dan '*Fahrenheit 9/11*' oleh Michael Moore. Penggunaan dua buah filem ini sebagai kajian pengkaji adalah kerana pengarahnya banyak menggunakan pendekatan subjektif.

Kajian terhadap kedua – dua filem ini adalah bertujuan untuk mengenalpasti kepentingan dan keberkesanan pendekatan subjektif oleh pengarah dalam menyampaikan sesebuah maklumat dalam filem dokumentari.

1.6 Metodologi kajian

Kaedah yang akan digunakan oleh pengkaji dalam data penyelidikan terhadap “*pendekatan subjektif dalam pengarahan dokumentari*” ialah dengan menggunakan kaedah pengumpulan data sekunder. Data yang sudah diperolehi daripada kajian lepas dan data ini diperolehi dari pelbagai sumber. Kajian ini adalah berbentuk kualitatif . Definisi paling mudah adalah Loftland dan Loftland (1984) yang menyatakan kualitatif adalah melibatkan kaedah koleksi data dan analisis yang bukan kuantitatif. Kaedah yang digunakan adalah tinjauan. Tinjauan dijalankan dengan menggunakan sampel dua buah filem dokumentari iaitu ‘*The Big Durian*’ dan ‘*Fahrenheit 9/11*’ untuk mendapatkan data.

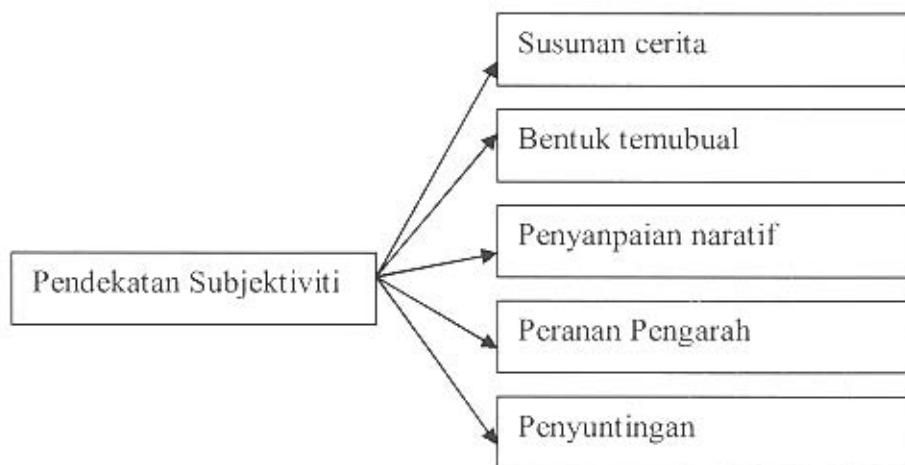
Selain itu, teknik analisis kandungan (*content analysis*) juga digunakan dalam kajian ini. Analisis kandungan ialah merujuk kepada teknik – teknik pengumpulan dan menganalisis kandungan teks (Berelson, 1953; GAO, 1996; Krippendorf, 1980 and Weber, 1990). Analisis kandungan juga merupakan kaedah untuk menilai apa yang telah dicerita atau ditulis tentang ucapan atau teks dan sejauh mana mereka tahu terhadap perkara yang dibincangkan.

1.6.1 Reka Bentuk Kajian

Berdasarkan tajuk kajian yang telah dipilih, pengkaji memilih untuk mereka bentuk kaedah penyelidikan iaitu membuat analisis filem iaitu '*The big Durian*' dan '*Fahrenheit 9/11*'. Ia membantu pengkaji mengenali pendekatan subjektif oleh pengarah dalam filem dokumentari ini.

1.6.2 Kriteria Untuk Dianalisis (Coding)

Dalam kajian yang akan pengkaji lakukan, pengkaji akan memerhatikan penggunaan pendekatan subjektiviti oleh pengarah Amir Muhammad dan Michael Moore berdasarkan :

Dengan ini, maklumat yang diperlukan akan dapat diperolehi dengan mudah melalui elemen-elemen yang telah digariskan sebagai panduan untuk memudahkan proses kajian.

1.6.3 Sampel Kajian

Sampel kajian pengkaji terdiri daripada filem dokumentari iaitu filem '*The Big Durian*' oleh pengarah Amir Muhammad dan '*Fahrenheit 9/11*' oleh pengarah Michael Moore. Dalam kajian ini, pengkaji akan menganalisis setiap filem ini dari segi pendekatan subjektif melalui penceritaan, cara temubual, naratif, peranan pengarah dan penyuntingan yang digunakan oleh pengarah untuk menghasilkan sebuah dokumentari yang menarik dan tersusun.

BAB 2

KAJIAN LEPAS

2.0 Pengenalan

Di dalam kajian lepas ini, pengkaji akan mengkaji maklumat-maklumat dari artikel, jurnal, petikan dan sebagainya untuk dijadikan sumber. Maklumat yang ingin dikaji adalah persoalan tentang definisi, sejarah dan perkembangan dalam filem dokumentari yang membawa perubahan kepada pendekatan subjektiviti dalam pengarahan oleh pengarah filem dokumentari. Sumber-sumber yang telah dikumpul akan dijadikan sebagai garis panduan dalam kajian terhadap ‘*Pendekatan Subjektif Dalam Pengarahan Dokumentari*’

2.1 Definisi Dokumentari

Menurut artikel ‘*Documentary Searching For Truth,*’ dokumentari yang berbentuk objektiviti menggunakan pendekatan tanpa pengarahan dan tidak dimanipulasi iaitu penyampaian mesej yang direkod secara langsung. Manakala

dokumentari yang berbentuk subjektiviti pula menggunakan pendekatan yang dimanipulasi oleh pengarah iaitu merupakan sesuatu yang benar dan dapat dipercayai melalui sudut pandangan pengarahnya. Kenyataan ini disokong kerana menurut wikipedia, dari segi kata adjektif dokumentari membawa maksud menyampaikan fakta secara objektif dan tidak menyelitkan cerita rekaan seperti dalam buku atau filem. Namun bagi pengkaji, seiring dengan perkembangan dunia, bidang perfileman termasuklah genre filem dokumentari turut mendapat tempias permodenan dan pembaharuan menyebabkan wujudnya perubahan pendekatan oleh pengarahnya.

Berdasarkan kenyataan di atas asal usul definisi dokumentari perlu dianalisis. Perkataan dokumentari mula dalam filem apabila menyampaikan sesuatu menggunakan imej dan bunyi yang mempunyai fakta dan realiti kerana menurut *Oxford English Dictionary* (OED), ‘*Document*’ dan ‘*Documentary*’ adalah salsiah yang boleh menjadi gambaran dengan merujuk kepada konsep kebenaran atau keutuhan sejarah dan selaras dengan penerbitan *OED* terbitan tahun 1933, kata nama ‘*documentary*’ masuk ke dalam bahasa English pada pertengahan abad ke-15 melalui asalan dua ‘*Chief*’ yang berasal dari Latin dan *Old French* yang sekarang telah kuno yang berkaitan dengan kelompok semantik yang boleh digunakan sebagai pengajaran dan amaran. *OED* mula menggunakan kata nama ‘*Documentary*’, apabila menggunakan kata adjektif untuk menunjukkan ‘*documantation*’. Contohnya, ‘*They were in passion to documentary evidence which would confound the guilty*’ (Macauley, 1855). Pada tahun 1933, *OED* tidak menyebut filem. Tetapi, dalam semakan edisi pada tahun 1989 memberi makna baru kepada ‘*Documentary*’ iaitu fakta, realiti, gunaan dan sebagainya kepada filem atau kerja kesusateraan atau peristiwa atau keadaan yang benar. Oleh itu, wujud pelbagai cara untuk pengarah menunjukkan kreativiti mereka dalam menyampaikan fakta untuk divisualkan

The American Heritage Dictionary pula menulis definisi dokumentari sebagai filem atau rancangan televisyen yang berkaitan tentang politik, sosial dan sejarah dalam fakta dan berbagai maklumat serta mengandungi kenyataan atau disertai temubual oleh pencerita.

Pada tahun 1930, John Grierson dalam eseinya yang berjudul *First Principles of Documentary* menyatakan bahawa sinema berupaya dimajukan dengan menggunakan pendekatan seni melalui pelakon dan babak yang asal. Dengan ini Grierson mendefinisikan dokumentari sebagai melakukan sesuatu dengan kreatif dari kewujudan sebenar. Maknanya, dokumentari adalah penyampaian fakta secara kreatif oleh pengarah sendiri. Melalui cara ini, lakonan semula digunakan. Maka secara tidak langsungnya, pengarah telah menggunakan pendekatan secara subjektiviti.

Menurut Randolph Jordan dalam artikelnya pada Januari 2003, dokumentari merujuk kepada apa saja ‘*nonfiction film*’ iaitu merangkumi penggambaran dan pengarahan filem. Awal – awal lagi ‘*moving picture*’ didefinisikan sebagai dokumentari. Ini boleh dibuktikan dengan filem Lumiere dan saudaranya di Perancis yang berjudul *The Arrival of Train* (1985). *Gesture, mood* dan manusia yang ada di stesen kereta api itu adalah asli. Pada masa itu Lumiere dan saudaranya tidak tahu istilah yang merujuk kepada hasil kerja mereka. Dalam penghasilan filem ini, pendekatan objektiviti telah digunakan kerana tiada lakonan dan arahan oleh pengarah. Subjek dibiarkan berlaku sendiri. Ini kerana mereka mementingkan fakta sebenar.

Dalam buku *The Theory and Criticims*, Richard Meran menulis, filem dokumentari memberikan fakta dan sudut pandangan. Tetapi *factual film* hanya memberi fakta dan bukan sudut pandangan atau kesimpulan. Dokumentari memberikan fakta melampaui fiksyen di mana manusia, tempat dan peristiwa mengatasai imaginasi. Keaslian menjadi tonggak kepada filem dokumentari.

Seorang penggiat filem dokumentari tempatan, Mohamad Naguib Razak mendefinisikan dokumentari sebagai merakamkan fakta kerana dokumentari adalah sebuah karya yang menuntut fakta. Beliau berkata, setiap penggiatnya harus menjadi manusia yang paling jujur kerana tanpa kejujuran, kerja yang baik tidak dapat dihasilkan. Beliau menegaskan bahawa dokumentari merakamkan fakta dan fakta itu pula begitu rapat dengan kehidupan kita sebagai umat islam khususnya dan masyarakat Melayu umumnya.

Graduan dari Universiti Melaya (UM) dalam bidang perfileman iaitu Wong Kew Lit mendefinisikan dokumentari berkisar mengenai perkara yang benar, tidak boleh berlakon dan tidak boleh ditokok tambah. Beliau mengatakan bahawa dokumentari datang terlebih dahulu sebelum wujudnya filem. Beliau menambah, drama adalah umpama lakonan semula walaupun ia berlaku dalam kehidupan kita tetapi tidak menggunakan watak asal seperti kejadian sebenar. Jika disentuh mengenai produksi pula, drama boleh dilakonkan dan dilatih semula sekiranya tidak menepati kemahuan pengarah berbanding filem dokumentari. Oleh itu, pengarah dokumentari memerlukan kesabaran dan kepekaan yang tinggi untuk menghasilkan sebuah filem dokumentari.

Menurut Sheila Curran Bernard, dalam bukunya yang berjudul “*Documentary Storytelling for Video and Filmmakers*”, dokumentari membawa kita melihat dunia baru dan pengalaman melalui paparan kenyataan tentang manusia sebenar, tempat sebenar, peristiwa sebenar dan gambaran sebenar melalui imej dan artifak sebenar. Tetapi, fakta sejarah tidak dapat memberi definisi kepada dokumentari. Melalui elemen fakta, maka pengarangan seluruh naratif berdasarkan kebenaran adalah lebih baik apabila diolah dan dibentuk oleh pengarah. Melalui kenyataan ini, penulis berpendapat bahawa pendekatan subjektiviti akan digunakan kerana pengarah menggunakan fakta sebenar sebagai panduan, tetapi jalan cerita akan diolah dan disusun berdasarkan pendapat pengarah.

Erik Barnouw dalam bukunya bertajuk “*Documentary*”(1974) menulis, dalam dokumentari bunyi dan imej bolh dicipta dan mempunyai banyak makna sama ada tersirat atau tersurat tetapi mementingkan fakta.

Menurut Michael Rabiger (2004), dokumentari dikenali sebagai “*creative of actuality*”. Menurutnya dokumentari memaparkan salah satu daripada cara kreatif dalam menyampaikan sesuatu isu yang benar.

Kesimpulannya di sini, pengkaji mendapati bahawa, dokumentari dihasilkan melalui fakta sebenar. Tetapi fakta tersebut diolah dalam bentuk naratif melalui pendekatan subjektif. Melalui pendekatan ini, dokumentari yang diolah berdasarkan fakta akan lebih tersusun dan mudah untuk memahami mesej atau maklumat yang ingin disampaikan.

2.2 Sejarah Filem Dokumentari

Menurut wikipedia, perkataan “*documentary*” pertama kali digunakan dalam filem ulasan tentang alam iaitu Robert Flaherty’s *Moana* (1926) yang ditulis oleh “*The Moviegoer*” nama samaran untuk pembikin filem dokumentari John Grierson di New York pada 8 Februari 1926. pada tahun 1930-an, Grierson membantah dalam eseinya “*First Principle of Documentary*” bahawa *Moana* mempunyai “*documentary value*”. Prinsip Grierson tentang dokumentari adalah potensi cinema dalam memerhati kehidupan mestilah digunakan sebaik-sebaiknya dalam bentuk seni yang baru. Grierson mendefinisikan dokumentari sebagai “*creative team of actuality*”. Dziga Vertov pula membantah dalam penyampaian “*life as it is*” dan “*life caught unaware*”.

Orang Perancis menggunakan terma dokumentari untuk merujuk kepada mana-mana filem medium *nonfiction* termasuk *travelogous* dan filem pengajaran. Filem dokumentari Frank Hurley’s tentang “*Imperial Trans Antarctic Expedition South*” telah ditayangkan pada tahun 1919. Dokumentari “*Nanook of The North*”(1922) oleh Robert Flaherty meliputi romantisme. *Newsreel traditons* merupakan filem dokumentari yang penting. *Newsreel* kadang-kadang dipentaskan tetapi ia biasanya lakonan peristiwa yang telah berlaku. Di Britain, Humphrey Jennings berjaya dalam mencampuradukkan propaganda melalui pendekatan puitis dalam dokumentari.

Pada tahun 1960-an dan 1970-an, umumnya filem dokumentari selalu difikirkan sebagai senjata politik *neocolonialism* dan *capitalism* terutamanya dalam latin Amerika dan juga dalam mengubah masyarakat Qubec. Filem

dokumentari biasanya tidak memerlukan budget yang besar berbanding filem cerita. Jenis filem dokumentari telah berubah dalam 20 tahun dahulu daripada “*cinema verite tradition*”. Dokumentari moden mempunyai sedikit tindihan dengan seni bentuk televisyen iaitu perkembangan “*reality television*” yang sekali-sekali dipinggirkan dalam dokumentari tetapi berubah haluan kepada fiksyen. Bentuk filem dokumentari lain ialah filem *compiel*. Filem *compiel*. Ini dipelopori oleh Esfir Schub pada tahun 1927 melalui “*The Fall of Romanor Dynasty*”.

Dalam sebuah artikel yang bertajuk “Menerokai Dunia Filem Dokumentari” yang ditulis oleh Ku Seman Ku Hussain, sejarah filem yang berusia lebih satu abad lalu sebenarnya bermula dengan dokumentari. Biarpun waktu itu(1895) Lumiere dan saudaranya di Perancis tidak tahu istilah yang merujuk hasil kerja mereka tetapi filem Lumiere seperti *The Arrival of Train*(1985) boleh diketogarkan sebagai sebuah filem dokumentari. Dalam sejarah filem dunia, dokumentari adalah satu cabang pembikinan filem.

Beliau juga menulis sejarah filem dokumentari dipercayai bermula dengan filem *Nanook of the North* (1922) arahan Robert Flaherty. Filem ini merakamkan kehidupan masyarakat Eskimo di Artik. Flaherty seorang arkeologis dan *Nanook of the North* adalah rakaman kembaranya di Kutup Artik. Flaherty merakamkan kehidupan di Artik dengan menggunakan beribu kaki filem sebelum memilih yang mahu digunakan untuk melahirkan *Nanook of the North*.

Dalam artikel beliau juga yang bertajuk “Malaysia Dalam Dunia Dokumentari”, filem dokumentari pada tahun 1920-an telah dijadikan sebagai ejen propaganda. Ini kerana pada zaman itu adalah era Perang dunia kedua dan

pascaperang. Filem – filem *nonfiction* amat penting sebagai ejen propaganda. Buktinya, pembikinan filem dari Soviet, Dziga Vertov telah membuat kelangsungan *Nanook of the North*. Filem dokumentari dijadikan sebagai wadah pendidikan dan propaganda untuk menjayakan revolusi. Vertov percaya bahawa filem dokumentari boleh dimanfaatkan kerana masyarakat ketika itu memerlukan eksperesi seni yang baru. Malah, beliau yakin bahawa filem dokumentari lebih berkesan daripada bentuk seni lain untuk menjayakan misinya.

Di Malaysia, dokumentari merupakan jenis filem terawal dihasilkan di Malaysia iaitu sekitar tahun 1920-an. Filem dokumentari tempatan yang terawal diterbitkan ialah *Malayan Motor Roads*(1920), kamudian diikuti *Memories of Malacca*(1921), *Malay Nights*(1931).

Dokumentari juga merupakan filem pertama diperkenalkan kepada umum di Tanah Melayu pada tahun 1898 iaitu apabila penjajah inggeris menayangkan sebuah filem dokumentari yang berjudul *Diamond Anniversary Celebration of Queen Victoria*.

2.3 Perkembangan Filem Dokumentari

Menurut buku yang berjudul “*Documentary Storytelling for Video and Filmmakers*”, yang ditulis oleh Sheila Curran Bernard, pada permulaan abad ke-21 membuktikan telah lahirnya cabaran untuk pembikinan filem dokumentari. Dengan kemunculan kos rendah untuk teknologi produksi telah mencipta peluang untuk pelbagai cerita dan penceritan. Dengan pembangunan program tv telah meningkatkan siaran yang dikeluarkan.